

ДУБІНІНА Віра – доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії та суспільних наук, Полтавський державний медичний університет, 23, вул. Шевченка, м. Полтава, Україна, індекс 36011 (vera.dubinina777@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8024-9823>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.43.5>

Бібліографічний опис статті: Дубініна, В. (2021). Розвиток філософської герменевтики в контексті історичних поглядів і предметної теорії Алексіуса Майнонга. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, 43, 34–38, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.43.5>

РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНИХ ПОГЛЯДІВ І ПРЕДМЕТНОЇ ТЕОРІЇ АЛЕКСІУСА МАЙНОНГА

Анотація. Метою статті є визначення її дослідження концепції та предметної теорії Алексіуса Майнонга в розробці філософської герменевтики та її потенціалу в колі герменевтичних можливостей сучасних філософських досліджень. У зв'язку з цим в історико-філософському контексті постає питання щодо прояснення особливостей цього процесу. Відомо, що ця теорія, у свою чергу, є однією з наукових теорій, які зробили внесок у розробку філософської герменевтики, утім ступінь цього внеску та її потенціал у колі герменевтичних можливостей ще належить з'ясувати. **Методологічні засади.** Продуктивним є метод історико-філософського аналізу, що дав змогу простежити ступінь внеску концепції та предметної теорії Алексіуса Майнонга в розробку філософської герменевтики та її потенціал у колі герменевтичних можливостей сучасних філософських досліджень. При роботі з текстами загальнометодологічною основою були надбання історико-критичного, системно-структурного й міждисциплінарний підходів, що в межах історико-філософського дослідження передбачає синтез не тільки норм наукового аналізу першоджерел, а й теоретичних принципів, що визначають напрямки дослідження об'єкта. **Наукова новизна.** У статті проаналізовано філософську герменевтику в контексті історичних поглядів і предметної теорії Алексіуса Майнонга. Визначено й досліджено ступінь його внеску в розробку філософської герменевтики та її потенціал у колі герменевтичних можливостей сучасних філософських досліджень. З'ясовано, що формування теоретичної концепції Алексіуса Майнонга відбувається в три етапи: філософсько-психологічний, описово-феноменологічний і логіко-семантичний. **Висновки.** Теорія предметів Алексіуса Майнонга стала помітною віхою в історії європейської філософії кінця XIX – початку XX століття. Нині не існує усталеної періодизації творчості Алексіуса Майнонга, але є несумнівним, що становлення його філософської концепції відбувалося в кілька етапів, що так чи інакше визначають віхи його творчості.

Ключові слова: Алексіус Майнонг, герменевтика, історія філософії, ноненізм, предметна теорія, так-буття, теорія об'єктів.

DUBININA Vera – Doctor of Philosophy, Associate Professor, Head of the Department of Philosophy and Social Sciences, Poltava State Medical University, 23, st. Shevchenko, Poltava, postal code 36011 (vera.dubinina777@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8024-9823>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.43.5>

To cite this article: Dubinina, V. (2021). Rozvytok filozofskoi hermenevtyky v konteksti istorychnykh pohliadiv ta predmetnoi teorii Aleksiusa Mainonha [Development of philosophical hermeneutics in the context of historical views and theory of objects of Alexius Mainongs]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Filosofia" – Human Studies. Series of "Philosophy"*: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 43, 34–38, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.43.5>

DEVELOPMENT OF PHILOSOPHICAL HERMENEUTICS IN THE CONTEXT OF HISTORICAL VIEWS AND THEORY OF OBJECTS OF ALEXIUS MAINONGS

Summary. The purpose the article are determination and research conception and subject theory of Alexius Meinong in development of philosophical hermeneutics and her potential in the circle of hermeneutics possibilities of modern philosophical researches. In this connection, in a historical and philosophical context

*a question appears in relation to clearing up of features of this process. It is known that this theory, in turn, is one of scientific theories that did the payment in development of philosophical hermeneutics, however, the degree of this payment and her potential it is yet required to find out in the circle of hermeneutics possibilities. **Methodological.** Productive is a method of historical and philosophical analysis that allowed to trace feet of payment of conception and subject theory of Alexius Meinong in development of philosophical hermeneutics and her potential in the circle of hermeneutics possibilities of modern philosophical researches. During work with texts general methodological basis were acquisition of historical and critical and system-structural approaches and interdisciplinary approach, that within the limits of historical and philosophical research envisages the synthesis of not only norms of scientific analysis of original sources but also theoretical principles that determine directions of research of object. **Scientific novelty.** The article analyzes philosophical hermeneutics in the context of historical views and subject theory of Alexius Meinong. The degree of his contribution to the development of philosophical hermeneutics and its potential in the range of hermeneutic possibilities of modern philosophical researches are determined and investigated. It was found that the formation of the theoretical concept of Alexius Minong takes place in three stages: philosophical-psychological, descriptive-phenomenological and logical-semantic. **Conclusions.** Meinong's theory of objects became a notable milestone in the history of European philosophy in the late nineteenth and early twentieth centuries. At present, there is no established periodization of the work of Alexius Meinong, but there is no doubt that the formation of his philosophical concept took place in several stages, which in one way or another determine the milestones of his work.*

Key words: Alexius Meinong, Gegenstandstheorie, hermeneutics, history of philosophy, noneism, theory of objects.

Постановка проблеми. Розвиток філософської герменевтики відбувався в кілька етапів. Народжена в надрах класичної філології та пристосована до потреб християнської екзегетики, у XIX столітті вона актуалізована Фрідріхом Шляермахером у світі протестантської філософсько-теологічної думки, утім швидко переросла межі допоміжної дисципліни в рамках протестантського релігійного дискурсу, ставши здобутком секуляризованих наук, передусім філологічного та філософського циклів. У зв'язку з цим в історико-філософському контексті постає питання щодо прояснення особливостей цього процесу. Однією зі знакових фігур у становленні філософської герменевтики безумовно є Алексіус Майнонг (1853–1920), який є відомий передусім розробкою своєї предметної теорії (Gegenstandstheorie – нім.). Відомо, що ця теорія, у свою чергу, є однією з наукових теорій, що зробили свій внесок у розробку філософської герменевтики, утім ступінь цього внеску та її потенціал у колі герменевтичних можливостей ще належить з'ясувати. Головним завданням є визначення ступеня внеску концепції Алексіуса Майнонга в розробку філософської герменевтики та її потенціал у колі герменевтичних можливостей сучасних філософських досліджень.

Мета статті – визначити та дослідити ступінь внеску концепції Алексіуса Майнонга в розробку філософської герменевтики та її потенціал у колі герменевтичних можливостей сучасних філософських досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософська концепція Алексіуса Майнонга була предметом наукових досліджень Ліліани Альбертацці, Карель Ламберт, Девіда Лінденфельда, Теренца Парсонса, Кеннета Першика,

Гілберта Райла, Бертрана Рассела, Річарда Раутлі, Марі-Луїс Шуберта Калсі, Дженет Фаррелл Сміт, Керолайн Свонсон та інших. У попередні роки філософська концепція Алексіуса Майнонга була предметом наукових досліджень, що так чи інакше стосувалися філософської герменевтики, таких авторів: Густава Бергмана, Аркадіуша Хрудзімські, Джона Фіндлі, Райнгарда Гроссмана, Дейла Джакетта, Карель Ламберт, Теренца Парсонса, Кеннета Першика, Річарда Раутлі, Марі-Луїс Шуберта Калсі, Дженет Фаррелл Сміт, Керолайн Свонсон.

Основний матеріал. Формування теоретичної концепції Алексіуса Майнонга відбувається в три етапи: філософсько-психологічний, описивно-феноменологічний і логіко-семантичний. На початковому етапі його творчості А. Майнонг знаходиться під значним впливом філософії його вчителя Франца Brentano: поділяє брентанівську концепцію двох предметів пізнання (зовнішнього та внутрішнього), а свої філософські зусилля скеровує на критику номіналізму й суб'єктивізму, обґрунтування можливості об'єктивного знання. Другий період пов'язаний із певною емансипацією філософського вчення А. Майнонга від учення Ф. Brentano, що відбувається під впливом Казімежа Твардовського й Едмунда Гуссерля. Предметом теоретичної цікавості в цей період для А. Майнонга є передусім прояснення змісту понять «зміст» і «предмет». Третій етап позначений розробкою цілком самостійної теорії предметів, яка й вважається головним філософським здобутком А. Майнонга. У центрі його уваги опиняється створене ним учення про «об'єктиви» як безпосередні предмети теоретичного пізнання та буття й так-буття предметів пізнання. Зрештою, А. Майнонг розвиває свою знамениту теорію про

можливість пізнання предметів незалежно від їх існування чи неіснування, її зв'язок із рештою наукового та філософського знання.

Таке розширення сфери й горизонтів філософського пізнання не могло не вплинути й на процеси становлення філософської герменевтики, а отже, внутрішньою логікою викладення історико-філософського матеріалу в роботі є перехід від історико-філософського контексту до предметної конкретики концепції Алексіуса Майнонга щодо її ролі в історії становлення філософської герменевтики та її можливих імплікацій у сучасних філософських контекстах.

Історична генеза філософської концепції Алексіуса Майнонга. Нині не існує усталеної періодизації творчості Алексіуса Майнонга, але є несумнівним, що становлення його філософської концепції відбувалося в кілька етапів, що так чи інакше визначають віхи його творчості. Утім періодизація життя і творчості А. Майнонга дещо варіюється різними авторами здебільшого залежно від тих завдань, на розв'язання яких воно скероване.

Так, наприклад, Аркадіуш Хрудзімські (Chrudzimski, 2007) говорить про *п'ять тематичних періодів* у творчості А. Майнонга, кожен із яких має певну філософську акцентуацію: (1) період учнівства у Франца Brentano з особливою увагою до інтенціональності й проблеми внутрішнього об'єкту (до 1877 р.); (2) ранній період творчості із захопленням британським емпіризмом і критикою філософії Девіда Г'юма, особливо його теорій абстракції та відношення, проблемою номіналізму (1870-ті – 1880-ті рр.); (3) дослідження щодо змісту й об'єкта (предметності), що позначені значним впливом філософських концепцій Казімежа Твардовського та Едмунда Гуссерля (1890-ті рр.); (4) розробка вчення про об'єктиви на початку 1900-х рр. (1900–1903 рр.); (5) зрілий період творчості – розробка, опрацювання та захист (наприклад, знаменита дискусія з Бертраном Расселом) *теорії об'єктів* (1904–1920 рр.).

Власне, здається, що ці п'ять періодів, зрештою, можуть бути зредуковані до трьох, які умовно можна позначити так: (1) філософсько-психологічний (до кінця 1880-х рр.); (2) дескриптивний або феноменологічний (1890-ті рр.); (3) логіко-семантичний (1900–1920 рр.).

У перший і другий періоди творчості А. Майнонга знаходиться під прямими впливами: спочатку вирішальним є вплив Франца Brentano та британського емпіризму, а потім Казімежа Твардовського й Едмунда Гуссерля. Третій період позначений більшою незалежністю позиції А. Майнонга від сторонніх впливів, розробкою власної філософської концепції, що стає дедалі чіткішою, центром якої є знаменита *предметна теорія* (теорія об'єктів).

Аркадіуш Хрудзімські також поділяє думку, що молодий А. Майнонг залишається в рамках Brentanівської схеми інтенціональних відношень, але принагідно зауважує, що те, що він запозичує в Brentano, є радше *теорією логічного прочитання* (die Theorie der Logik-Vorlesung), ніж психологічною теорією. Центром цієї теорії є протиставлення *іманентного* і *трансцендентного об'єкта* пізнання, але ще нічого не говориться про пропозиції сутностей (цінність пропозиціональних сутностей А. Майнонг з усією виразністю визнає тільки в 1902 р.). Утім сама наявність цього протиставлення свідчить про реалістичний підхід і реалістичне сприйняття в контексті уточненої класичної кореспондентної теорії (der *adequatio*-Theorie der Wahrheit) – істини (Chrudzimski, 2007, p. 54).

Результатом цих зусиль стає доволі розлога класифікація відношень. Загалом відношення А. Майнонг поділяє на *реальні* (або зовнішні) та *ідеальні* (або відношення уявлення, внутрішні – імпліцитні або експліцитні). *Реальні або зовнішні відношення* А. Майнонг, у свою чергу, поділяє на інтенціональні відношення «дія – об'єкт»; відношення між частинами складних ідей; відношення «відношення – засновок»; можливо, ще «відношення ментальної мотивації». *Ідеальні відношення* А. Майнонг розподіляє на первинні та вторинні. *Первинні ідеальні відношення* – це порівняльні відношення подібності чи неподібності (Vergleichungsrelationen, gleich – ungleich), їх підвидом є також відношення часткової подібності (Ähnlichkeitsrelation = partielle Gleichheit); відношення збігу (Verträglichkeitsrelationen). *Вторинні ідеальні відношення* виводяться з первинних і розподіляються на причинні відношення (Kausalrelationen) і відношення ідентичності або тотожності (Identität) (Meinong, 1882, p. 1–183).

Результатом цих Г'юмівських досліджень стає відкриття можливості подолання номіналізму (що є характерною рисою всієї модерної філософії) та суб'єктивно-ідеалістичної обмеженості через усвідомлення механізму взаємовідношень абстракцій людської свідомості й реального світу. Можемо констатувати, що на цьому етапі своєї творчості, виступаючи з реалістичних позицій, закладених у результаті навчання у Франца Brentano, Алексіус Майнонг сформував міцний засновок об'єктивістського вчення, яке, щоправда, ще потребувало багатьох уточнень, що й стало його головним завданням і справою в наступний період його творчості.

Особлива проблема поставала щодо формування загального знання, вираженого на рівні мови та слова. За Францом Brentano й Алоїзом Гефлером (Höfler, 1890, p. 116), слово (мова) називає зовнішній об'єкт пізнання, але предметом

її інтенції є внутрішній об'єкт, іманентний суб'єкту пізнання, який воно й має на увазі. Такий погляд спричиняв розрив між внутрішнім знанням суб'єкта та загальним знанням, що знаходить відображення в мові, уносячи плутанину й сум'яття в картину пізнання.

У 1894 р. Казімеж Твардовський опублікував працю «Щодо вчення про зміст і предмет уявлень» («Zur Lehre vom Inhalt und Gegenstand der Vorstellungen», 1894). Ця праця поклала початок нищівній критиці Brentанової концепції внутрішнього та зовнішнього предметів пізнання й, поза будь-яким сумнівом, найрадикальнішим чином вплинула на подальший розвиток філософської концепції Алексіуса Майнонга.

У праці К. Твардовський пропонує замінити Brentанівську теорію двох предметів, що була, по суті, варіантом екземпляризму, на версію посередницької теорії. Іманентний об'єкт К. Твардовський пропонує замінити поняттям «зміст» зі збереженням усієї решти схеми інтенціонального відношення.

У праці «Про предмети вищого порядку та їх відношення до внутрішнього сприйняття» («Über Gegenstände höherer Ordnung und deren Verhältnis zur inneren Wahrnehmung», 1899) А. Майнонг у цілому переймає схему інтенціонального відношення, викладену в праці К. Твардовського, але дещо її модифікує. Модифікація стосується передусім відношення слова (мови) до зовнішнього об'єкту. У контексті інтенціонального відношення нині визнається лише один предмет пізнання, що є зовнішнім щодо суб'єкту. Місце Brentанівського іманентного предмета (об'єкта) займає зміст. За А. Майнонгом, слово не просто називає зовнішній предмет, маючи предметом інтенції внутрішній зміст, а саме *позначає* (bedeutet) зовнішній предмет; тоді як зміст слова однаково впливає як на пізнавальний акт, так і на розуміння змісту.

Принагідно потрібно сказати, що подібну ж посередницьку теорію в цих роках розвиває й Едмунд Гуссерль, щоправда, його теорія не потребує ані іманентного об'єкта, ані цілепокладання: вона повністю зосереджується довкола психічного змісту й інтенціонального переживання, що практично повністю елімінує поняття предмета пізнання, виносячи його за дужки (Husserl, 1901, р. 386).

У роботі «Предметна теорія» головними термінологічними нововведеннями разом із поняттям «об'єктиви», уведеним попередньою роботою в 1902 р., є упровадження терміна *так-буття* (Sosein). Sosein відрізняється від буття (Sein) тим, що є теоретичною даністю, а не фізичним чи психічним фактом (Tatsache), це даність певного предмета у світлі певної об'єктиви, байдужої до факту їх реального буття чи небуття. Виходить,

що задля того, щоб бути предметом пізнання, зовсім не необхідно існувати. Пояснюючи відмінність між характерними функціями пізнання – судження щодо буття (тетична функція) та припущення щодо так-буття (синтетична функція), А. Майнонг також уводить розрізнення між *об'єктивною буття* (Seinsobjektiv) та *об'єктивною так-буття* (Soseinsobjektiv). Таким чином, у контексті власної теорії предметів А. Майнонг пропонує їх розгляд на рівні найвищої абстракції та з апіорних позицій – як *чисті предмети*, повністю позбавлені будь-якої емпіричної конкретики (Meinong, 1904, р. 481).

Концепція Алексіуса Майнонга в колі герменевтичних можливостей сучасної філософії. Теорія предметів А. Майнонга стала помітною віхою в історії європейської філософії кінця ХІХ – початку ХХ століття, утім не спричинила великого впливу на розвиток філософської герменевтики свого часу, що розвивалася практично виключно під потужним впливом спочатку філософії Едмунда Гуссерля (з яким А. Майнонг солідаризувався, особливо в останній період власної творчості, у його поході проти психологізму в науці та філософії), а згодом і Мартина Гайдеггера: теоретичний доробок А. Майнонга здебільшого залишився поза полем зору провідників-засновників і перших провідників філософської герменевтики.

Утім цікавість до творчих здобутків австрійського мислителя неждано прокинулася в 60-х рр. ХХ століття й від того часу знаходиться в полі зору як істориків філософії, так і професійних філософів і науковців. Однак, на нашу думку, нині теорія предметів А. Майнонга є недооціненою передусім з точки зору тих можливостей, які вона підносить у контексті розвитку філософської герменевтики.

Висновки. У предметній теорії, що, зрештою, стала підсумком його філософського розвитку, Алексіус Майнонг намагається уникнути крайнощів, характерних як для континентальної традиції – передусім перебільшення значення логіки (у широкому значенні) та психології, так і для британської аналітичної філософії – гіпертрофованої уваги до мовної семантики з релятивізацією уявлень про філософську й наукову істину. Із цією метою А. Майнонг солідаризується то з Твардовським і Гуссерлем проти Brentано й Гефлера, то полемізує з Расселом, який намагається розхитати підвалини уявлень про абсолютну істину та можливість об'єктивного пізнання. Безперечно, ступінь внеску концепції Алексіуса Майнонга в розробку філософської герменевтики та її потенціал у колі герменевтичних можливостей сучасних філософських досліджень є значним, дає змогу сучасним дослідникам опиратись на думки та філософські розвідки цього великого мислителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Findlay J. Meinong's Theory of Objects and Values. 2nd, enlarged ed. Oxford : Clarendon Press, 1963.
2. Husserl E. 1901. Logische Untersuchungen, Bd. II., Teil 1/2, Halle 1901 (Husserliana XIX/1, XIX/2, hrsg. von U. Panzer, Den Haag 1984 – цитую за Husserliana, В.Д.).
3. Jacqueline D. Alexius Meinong, The Shepherd of Non-Being (Synthese Library, Volume 360), Cham : Springer, 2015.
4. Meinong A. 1877. Hume Studien I: Zur Geschichte und Kritik des modernen Nominalismus. Gesamtausgabe, Bd. I, 1–76.
5. Meinong A. 1882. Hume Studien II: Zur Relationstheorie. In: Gesamtausgabe, Bd. II, 1–183.
6. Meinong A. 1899. Über Gegenstände höherer Ordnung und deren Verhältnis zur inneren Wahrnehmung. Gesamtausgabe Bd. II, 377–480.
7. Meinong A. 1902. Über Annahmen, 1. Auflage, Leipzig: Johann Ambrosius Barth [Teilnachdruck Gesamtausgabe, Bd. IV, 385–489].
8. Meinong A. 1904. Über Gegenstandstheorie. Gesamtausgabe Bd. II, 481–535.
9. Parsons T. Nonexistent Objects, New Haven : Yale University Press, 1980.

REFERENCES

1. Findlay J. 1963. Meinong's Theory of Objects and Values (2nd, enlarged ed), Oxford: Clarendon Press.
2. Husserl E. 1901. Logische Untersuchungen [logical researches], Bd. II., Teil 1/2, Halle 1901 (Husserliana XIX/1, XIX/2, hrsg. von U. Panzer, Den Haag 1984 – цитую за Husserliana, В.Д.) [in German].
3. Jacqueline D. 2015. Alexius Meinong, The Shepherd of Non-Being (Synthese Library, Volume 360), Cham: Springer.
4. Meinong A. 1877. Hume Studien I: Zur Geschichte und Kritik des modernen Nominalismus. [Hume Studies I: On the History and Criticism of Modern Nominalism] Gesamtausgabe, Bd. I, 1–76 [in German].
5. Meinong A. 1882. Hume Studien II: Zur Relationstheorie. [Hume Studies II: On Relation Theory] In: Gesamtausgabe, Bd. II, 1–183 [in German].
6. Meinong A. 1899. Über Gegenstände höherer Ordnung und deren Verhältnis zur inneren Wahrnehmung. [About objects of a higher order and their relationship to inner perception] Gesamtausgabe Bd. II, 377–480 [in German].
7. Meinong A. 1902. Über Annahmen [About assumptions] 1. Auflage, Leipzig: Johann Ambrosius Barth [Teilnachdruck Gesamtausgabe, Bd. IV, 385–489] [in German].
8. Meinong A. 1904. Über Gegenstandstheorie [About object theory] Gesamtausgabe Bd. II, 481–535 [in German].
9. Parsons T. 1980. Nonexistent Objects, New Haven: Yale University Press.